

Fåglarna vid Gammelstadsviken

LULEÅ KOMMUN

Gammelstadsviken

Gammelstadsviken erbjuder flera möjligheter att vara ute i naturen.

Området har stigar, spänger, grillplatser, dass, fågeltorn, informationsskyltar med mera. Gammelstadsviken är grundligt inventerad; fågelliv, vattenliv och växtliv har studerats. Naturområdet är ett naturreservat och sköts om av Länsstyrelsen i Norrbotten och Luleå kommun.

Projektet Guldkant kring Gammelstadsviken genomförde flera åtgärder för att förbättra området för fåglar och människor under 2012 till 2016. Projektet var ett samarbete mellan naturskyddsföreningen, ornitologiska föreningen, länsstyrelsen och Luleå kommun.

På både länsstyrelsens och kommunens hemsidor finns mer information om området.

Arter i fågelhäftet

Här i fågelhäftet har vi koncentrerat oss på de arter som är knutna till sjön och stränderna. Men Gammelstadsviken har också fina skogsmarker med järpe, orre, morkulla, slaguggla, sparvuggla och en mängd mesar, trastar, sångare och hackspettar.

Gammelstadsleden

Karta Gammelstadsleden

Gammelstadsviken – fåglarnas fristad.

Gammelstadsviken har länge varit känd som en bra plats för att se fåglar. Det är en fågelsjö i norr, som på många sätt påminner om kända fågelsjöar i söder – Tåkern, Hornborgasjön, Tysslingen och Hjälstaviken.

Havsviken blev insjö

Gammelstadsviken heter fortfarande vik, fastän det var mer än hundra år sedan den övergick från att vara havsvik till att bli insjö. Landhöjningen i Norrbotten lyfte viken steg för steg över havsytan med en hastighet av nära en meter per hundra år. Viken blev en näringsrik lerslättssjö med mycket vegetation. Många fåglar trivs i sådana sjöar.

Naturlig utveckling

Sjön har inte påverkats särskilt mycket av människan. Den har inte sänkts som många andra sjöar för att ge mer jordbruksmark. Man har vid någon tid dämt sjön något och senare också fördjupat utloppet, men ingendera åtgärden har blivit bestående. Vad som nu mest påverkar sjön, är att utloppet växer igen med vattenväxter som håller vattenståndet uppe. Det gör att sjön fortfarande har stora öppna vattenytor. Under sista delen av 1900-talet har kaveldun vandrat in och bildar en tjock och tät bård runt vattenspegeln. Det verkar inte vara särskilt gynnsamt för vissa fåglar. Sothöns och änder tar sig inte så lätt från vattnet in i vegetationen. Och antalet insprängda öppna vattenytor inne i vegetationen har minskat.

Vissa gynnas, andra minskar

Vissa fåglar har minskat i sjön. Det gäller skrattnås, dvärgmås, sothöna, brunand och några andra arter av änder. Men andra är fortfarande vanliga eller ökar, till exempel trana, grågås, skäggdopping och dykänder som vigg. Havsörnen har kommit åter till Norrbotten och besöker ofta sjön.

Skrattmåås

Det är skrånigt och stökigt i en skrattmåaskoloni på sommaren. Alla lyfter samtidigt och ger sig till känna. I maj är det oro för äggen, i juni för ungarna. På Notviksgrönnan har det till och från funnits kolonihäckande skrattmåasar och dvärgmåasar.

Rika sjöars måås

Skrattmåsen har under 1900-talet spritt sig norrut och finns nu i hela Norrbotten. Måsen trivs i fjärdar och rika lerslättsjöar och på nyuppstigna skär i Bottenviken. I Gammelstadsviken syns skrattmåasarna jaga sländor över vattnet.

Typiskt skrattmåås

Skrattmåsen har en brun huva, som inte är nerdragen så långt i nacken. Framkanten av vingen lyser vit i flykten mot resten av vingen som är grå.

Ändernas livvakter

Måasar är aggressiva och högljudda och försvarar sig med vassa näbbar. Det är inte lätt för en räva, mink eller kråka att stjäla ägg eller ungar. Änder drar nytta av måasarna och häckar gärna mitt i måaskolonin.

Dvärgmås

Du kan se dvärgmåsar flyga över vattnet. Där jagar de sländor och fjädermyggor. En liten svarthuvad mås, som definitivt aldrig stjälar din smörgås på uteserveringen! Ibland häckar den tillsammans med skrattnåsar på Notviksgrönnan mitt i sjön.

Lik skrattnåsen, men ändå olika

Dvärgmåsen är världens minsta mås. Den har svart huvud, svart också i nacken. Ovansidan av dvärgmåsens vinge är grå, utan skrattnåsens vita framkant. Undersidan av vingen är helt svart. Den låter helt annorlunda, lite gnälligt.

Med dragning åt öst

Dvärgmåsen finns främst i öst, i stora delar av Ryssland och Finland. Under 1900-talet har den spritt sig i Norrbottens kustland och längs Östersjön. Den häckar både i sjöar och på skär i havet.

Flyttar ofta

Dvärgmåsen måste vänta in insektssvärmarna. Därför kommer den till oss senare än skrattnåsen. Men den är ändå klar med häckningen tidigare. Efter att ha häckat på en plats under några år försvinner den och hittar ett nytt boställe.

Fiskmåsar

Klagande skrin från fiskmåsar ger stämning till svenska skärgårdsfilmer. I hela landet finns de, längs kusterna, i magra skogssjöar och i fjällsjöar. Fiskmåsen är kritvit, med blågrå vingar och svarta vingpetsar.

Några par

Här i Gammelstadsviken ser man bara enstaka fiskmåsar. Likt skratmåsen störtdyker fiskmåsen skickligt mot människor, rovdjur och kråkor för att skrämma dem från bo och ungar.

Fiskar utan finesse

Fiskmåsen lever främst på fisk. Men den är en dålig fiskare som gärna tar skadad eller död fisk i vattenytan. Den gillar också dagmask och följer gärna bondens traktor när det plöjs.

Bruna måsar?

Både fiskmåsens ungar och skratmåsens är brunspräckliga hela första året. Som dunungar är de väl kamouflerade.

Silvertärna

Foto: Jörgen Wiklund

Fisktärna

Tärnor

Vilken elegans! De står stilla i luften, spanar ner i vattnet efter småfisk, störtdyker och kommer upp med fisk i näbben.

Håll i hatten!

Lika skickligt går tärnor till attack mot rävar, minkar och oss människor om vi kommer för nära ägg och ungar. Man kan faktiskt få ett näbbstick i huvudet.

Fiskar i Gammelstadsviken

Tärnor kommer ofta hit för att fiska. Man hör tärnornas skrik ute över vattnet, och ser snart deras graciösa fiskarflykt. Vingarna är smala och spetsiga, stjärten är kluven och lång.

Två arter

Man kan se både fisktärna och silvertärna. Fisktärnan har röd näbb med en svart spets. Silvertärnan har längre stjärt och helt röd näbb. Silvertärnor övervintrar ända vid Antarktis, så långt bort man kan komma.

Skäggdopping

Flera par häckar i Gammelstadsviken. *Kaorr, kaorr* – låter det från sjön. Så berättar skäggdoppinghannen att det här är hans alldeles eget revir. Ibland bjuder de oss på parningsspel. Graciöst möts de bröst mot bröst, som varandras spegelbilder. Se folderns framsida.

Pråligt värre!

Skäggdoppingar har en krage, ett rostrött fjäderskägg på kinderna, och dessutom granna örontofsar.

Randiga ungar

Doppingen bygger ett flytande bo av torr vass och andra vattenväxter. Ungarna är små zebrarandiga dunbollar. Föräldrarna dyker och fångar småfisk och insekter till mat åt ungarna. Ofta åker ungarna snålskjuts på ryggen av doppingmamman eller pappan.

Gråhakedopping

Här i Gammelstadsviken finns ibland även gråhakedopping. Den är vacker med grå haka och röd hals.

Krickan lättar som en helikopter från vattnet.

Simänder

Dykänder kan både simma och dyka. Simänder simmar bara, men ibland glömmet de bort att de är simänder, och dyker ändå!

Vegetarianer

Simänder tippar med ändan i vädret. Då når de ner några decimeter djupt och kan beta av vattenväxterna. Simänder landar gärna på land och betar gräs, frukter och frön.

Som helikoptrar

Simänder kan starta från vattenytan nästan rakt upp, som helikoptrar. Dykänder har fötterna långt bak, och springer på vattnet för att lyfta.

Jättekullar

Simänder bygger bo på marken, och fodrar boet med sitt eget dun. De har stora kullar, ofta 10 ägg. Det är bra när man lever farligt. Honan skyddar ungarna så gott hon kan mot kråkor, trutar, minkar och andra rovdjur.

Gräsand

Gräsanden är vår vanligaste and. Den kan vara tam i städerna, men ute i naturen är den oftast väldigt skygg.

Svår att upptäcka

Som hos alla änder är hannen färggrann. Honan är brunspräcklig och väl kamouflerad. Men på nära håll ser du, att hon ändå är mycket vacker i sin teckning.

And eller anka?

Änder är vilda, ankor är tamfåglar. Ankor som hålls som tamdjur av bönder ska ge kött eller ägg eller bådadera. De kan se ut som gräsänder, men är större. Här i Gammelstadsviken finns inga ankor!

Stormöte för hanar

När gräsandhonan kläckt sin kull, har hannen vaktat färdigt, och lämnar henne. Hannarna samlas i stora flockar och ruggar. I juli kan du från tornet se ruggande flockar av både gräsänder och bläsänder. De tappar sin vackra vårdräkt och kan inte flyga. Snart får de en ny, vacker dräkt och drar söderut.

Bläsand

Bläsanden är näpen och rund och flyter högt och lätt på vattnet. Honan har diskret vacker teckning i brunt, medan hannens huvud lyser i gult och choklad. Både de stora vingspeglarna och magen lyser vitt, när bläsanden flyger.

Kommer med våren

Plötsligt hörs bläsandens vissling från sjön. *Puiio*, som en leksaksvisselpipa låter den. Där simmar hannen med sitt bruna huvud och den gulvita, lysande bläsen i pannan. Några häckar i sjön, men många samlas här bara under flyttning för att rugga eller äta.

En norrlänning

Alla våra simänder finns i hela landet. Men bläsanden är ännu mer norrländsk. Ingenstans i Sverige är den så vanlig som här hos oss i Norrbotten.

Gärna på land

På simänders vis, går den gärna och betar bland gäss och svanar på kornåkrar och ängar. Men boet vill den bygga nära vattnet.

Kricka

När man ser en kricka lyfta nästan lodrätt från skogstjärnen kan man tro det är en liten vadare. Vår allra minsta and går till vädens nästan som en helikopter. Se bilden på sidan 10.

Giftigt grön

Krickan är ensam om sin gröna färg på vingspeglar och i ett fält runt ögat. Glänsande, giftigt spyflugegrönt! På långt håll syns också den gula fläcken som lyser på vardera sidan av rumpan. Honan är i vanlig ordning brunspräcklig, men även hon har grön vingspegel.

I små vatten

Krickan hör till de små vattnen, magra skogstjärnar och myrgölar. I Gammelstadviken häckar några, men mest syns de när hannarna samlas för att rugga. Eller när de rastar under flyttningen.

Låter som den heter

Krick, krick – låter krickans vissling. Precis som den heter!

Snatterand

Länge var snatteranden landets sällsyntaste and. Men under de senaste årtiondena har den spritt sig i hela landet. Nu dyker den upp lite varstans, som här i Gammelstadsviken. Troligen häckar den i viken.

Elegans istället för prål

Snatteranden är inte prålig. Den är mindre och slankare än gräsanden. Hannen är finmönstrad i grått och brunt med svart näbb och mycket svart i baken. Honan är brunspräcklig med orange näbb. Typiskt för båda är vita vingspeglar, som syns både på vattnet och i flykten.

Snattrar den?

Honan kväker metalliskt, hannen har ett lägre, skorrande läte.

Skedand

Skedanden har en väldig näbb som ser ut som en lång, platt sked. Den vaggar näbben från sida till sida i det grunda vattnet för att plocka mat. Med näbben silar den fram småkryp men också växter.

En prålig and

Skedanden är lätt att känna igen på näbben. Men den rostbruna sidan hos hannen är också typisk. Benen är orange och syns ofta när den vilar.

Gillar grunda vatten

Skedanden gillar grunda vatten och går som andra simänder ofta upp på land för att beta på gräsmarker.

Storskrake

Duktiga dykare

Många änder och sjöfåglar dyker djupt i vattnet för att fiska. Där nere finns gott om mat: fisk, snäckor, vatteninsekter, kräftdjur och musslor.

Skrakarna

Tre arter av skrake finns i Norrbotten. Storskraken, stor, svart och vit. Småskranken, brokigt färgad och rufsig. Och den lilla, elegant vita salskraken. I Gammelstadsviken kan man se dem alla tre.

Dykänderna

Flera arter av dykänder lever och häckar i Gammelstadsviken. Vanligast är två svartvita fåglar – vigg och knipa – fast honorna är i vanlig ordning brunare. Här finns också brunand.

Foto: Kenneth Johansson

Knipa

Visst är den vårens budbärare! Ofta kommer knipan i april, samtidigt med sångsvan och storskrake.

Häcker i håll

Till skillnad från andra änder, häcker knipan i håliga träd. Hackspettar, särskilt spillkråkor, hackar upp bohål som knipan tar över. Det är bostadsbrist, så knipholkar får oftast duga.

Den fattiges höna

Förr satte människor upp knipholkar in ta bara för att vara snälla mot fåglarna utan för att plocka hennes ägg som mat. Idag är det inte tillåtet att ta ägg i naturen.

Hörs och syns

I vårens vakar slåss hannarna om honorna. Ljudliga bråk med plask och plums. Särskilt hannarna är lätta att känna igen med en vit kindfläck på det svarta huvudet. Det vislar högt från knipans vingar när den flyger med snabba vingslag.

Vigg

Vit och svart som knipan, men viggan är ändå helt annorlunda. Typiskt är hannens långa hängande tofs på det helsvarta, runda huvudet. Honan har en liten tofs.

Knubbig

Viggan är en knubbig dykand. Hannen är svart, förutom magens vita sida. Honan är brun för att synas mindre på boet. På nära håll syns det lysande gula ögat, hos både hona och hanne.

Trygg hos måsarna

Viggen bygger gärna sitt bo mitt i en skratmåskoloni. Där är det tryggt, den drar nytta av de högljudda måsarnas attacker mot farliga kråkor och skator. Om skratmåsar och dvärgmåsar kommer åter som kolonihäckare vid Gammelstadsviken, vore det bra för viggan och andra änder.

Brunand

Brunanden, stram elegans i chokladbrunt, silvergrått och svart. Men honan är på vanlig sätt diskret färgad i brunt.

Östlig

Brunanden har sin stora utbredning österut, i Finland, Baltikum och Ryssland. I Sverige hittar vi den mest i söder och längs Bottenvikskusten.

Både kött och grönt

Andra dykänder äter mest vattenkryp och fisk, medan brunanden ännu mer dyker efter växtdelar och frön. Därför trivs den i grunda sjöar.

Storskrake

Stor, tung och elegant är den. Hannen har grönsvart huvud och rygg, matchat med vitrosa buk och bröst. Honan är mer skyddad från rovdjur, klädd i grått och ljusbrunt.

Bor i spillkråkehål

Precis som knipan bor storskraken i övergivna hackspetthål eller i holkar. Förr satte människor vid älvar och sjöar upp holkar – för att få färsk mat. Man tog hyra – ägg – av båda arterna. Idag är äggplockning inte tillåtet. Här i Gammelstadsviken syns skrakar rasta särskilt på våren, vid islossningen.

Storfiskare

Det syns på den långa näbben att skraken är en skicklig fiskare. Längst ut på näbben finns en hake, bra för att hålla en sprattlande spigg. På hösten flyttar skrakarna i jättefloccar söderut längs Bottenvikskusten. Då ser man dem fiska strömning och löja i långa rader, många hundra tillsammans.

Foto: Peter Rolén

Salskrake

Många tycker att salskraken är vår allra vackraste och näpnaste fågel. Hannen är kritvit med eleganta svarta streck. Fågeln ger ett runt och lite gulligt intryck när den simmar eller sitter på iskanten.

Syns ofta

Salskraken syns ofta här i viken. Troligen är det mest flyttande fåglar som passar på att dyka efter mat. Den äter både vatteninsekter och fisk.

Urskogsfågel

Lapplands storskogar med gott om torrallar har alltid varit salskrakens bästa hemvist. Den söker upp hackspethål i gamla tallar för att bygga sitt bo och lägga ägg i. Man kan hjälpa salskraken genom att sätta upp holkar. Om hålet är 9 centimeter kommer salskraken in men inte knipen som är för stor.

Iskantens fågel

De flesta salskrakar syns under vårflyttningen. Då dyker de upp i sjöarnas och älvarnas första vakar. De dyker i vattnet och vilar sig på iskanten.

Foto: Bengt Hallberg

Brun kärrhök

Några par av brun kärrhök brukar häcka i vassarna i Gammelstadsviken. De jagar över vassen med grunt V-ställda vingar. Andungar, vattensorkar och grodor får passa sig – kärrhöken har vassa klor och hungriga ungar.

Jobbigt vara bäst

I maj kommer den bruna kärrhöken åter. Hannen kommer först, för att hävda revir. Med spelflykt, hisnande störtdykningar och kvidande läten lockar han en hona. Honan väljer den hanne som har häftigaste spelflykten, och försvarar bästa reviret. Boet bör ligga väl skyddat i vassen. Svårtillgängligt för räv och mink.

Får man bjuda på en groda?

Hannen imponerar genom att ge honan läckra byten, grodor, sorkar och annat gott. Han levererar gåvan elegant i luften. Så visar han sig vara en god jägare. Bara hannen jagar mat till ungarna. Duger hannen, parar hon sig med honom. 3-6 ägg kan det bli i boet.

Foto: Peter Rolén

Havsörn

På 1970-talet var havsörnen nästan utrotad i Sverige, främst av gifter. Idag finns flera tusen örnar i landet. Utfodring vintertid med giftfri föda och bevakning av havsörnsbon är några orsaker till att det gått så bra.

Gammal eller ung?

Havsörnen är en jätte med upp till 2,5 meter mellan vingspetsarna. Har örnen vit stjärt är den gammal. Om stjärten är brun är örnen ung.

Ökat i Norrbotten

För några årtionden sen häckade havsörnen bara i fjällkedjan, inte vid Norrbottenskusten. Idag häckar den på många platser i skärgården. Och i Gammelstadsviken syns örnarna ofta jaga. Döda eller döende fiskar är lätta att komma åt, liksom sjuka och skadade fåglar eller fågelungar.

Foto: Kenneth Johansson

Fiskgjuse

Fiskgjusen fiskar i Gammelstadsviken. Den dyker och fångar fisk med sina vassa klor. Sen flyger den hem med fisken till ungarna i boet i en skog, ofta långt borta från sjön.

Skicklig fiskare

Gädda, mört och braxen är vanliga byten. Fiskgjusen ryttlar, står stilla och flaxar, spanar efter fisk och dyker sen ner i vattnet med utspärrade klor.

Jättebo

Gjusen bygger sitt bo i toppen av ett träd. Boet är jättelikt och kan väga många hundra kilo. Där kläcks de 3-4 äggen till hungriga ungar. Paret flyger i skytteltrafik för att mata dem.

Flyttar långt

Fiskgjusen är en riktig långflyttare. Den flyttar på vintern ner till sjöar i Afrika. Som art finns den faktiskt i hela världen, på alla kontinenter utom i Antarktis.

Sångsvan

Enstaka sångsvanar häckar i Gammelstadsviken. Men många fler rastar här på väg norrut på våren eller söderut på hösten, innan isen lägger. Här finns gott om svanmat – växter som fåglarna kan nå med sina långa halsar.

Drar nytta av bisam

För några årtionden sen kom ett främmande djur in i Norrbotten – det var bisam, en amerikansk art som vandrade in från Finland. Den verkar ha gjort nytta för sångsvanen. På våren hittar svanarna färdiga svanbon! Bisamens vinterhyddor fungerar perfekt. Det är bara att lägga ägg på hyddtaket.

En gång nästan utrotad

Sångsvanen var i mitten av 1900-talet nästan utrotad i Sverige, mest på grund av jakt. Några små bestånd fanns kvar i Lappland. Men jakten upphörde, svanarnas flyttvägar skyddades och ganska snabbt repade sig bestånden. Idag är sångsvanen vanlig i hela landet.

Gråa svanar

Gråa svanar är ungfåglar från året innan. Också årets dunungar är från början grå. Ett svanpar håller ihop hela livet om inte någon dör.

Grågås

Grågåsen är en framgångssaga, precis som sångsvanen och tranan. Den har ökat under senare år, mycket beroende på effektivt skydd av fåglarnas rastplatser under flyttningen.

Vaksam och skygg

Gäss är vaksamma, och flyr oftast när människor kommer för nära. I en flock är det alltid någon som håller vakt. Gässen hör och ser bra. Men den orädda kanadagåsen uppträder ofta tillsammans med grågäss och verkar ha gjort grågässen lite modigare vid mötet med människor.

Ökar i Sverige

Trots att grågåsen bör ha fått en konkurrent i kanadagåsen, har den ökat markant under senare år. Ett problem är att kanadagåsen kan korsa sig med grågåsen. Avkomman blir ett mellanting, en grågås med kindfläck. I Norrbotten häckar grågåsen på skär och öar i skärgården men också i grunda sjöar och fjärdar i odlingsbygden. På vår och höst betar gässen ofta på bondens åkrar. De äter spirande sädesstrån och spillsäd av korn.

Kanadagås

Kanadagåsen är en införd art från Nordamerika. På 1930-talet och framåt planterades gäss ut i svenska marker som ett nytt jaktbart vilt.

Lätt att känna igen

Det svarta huvudet och halsen och den vita kindfläcken gör gåsen lätt att känna igen bredvid grågässen. Det starka lätet – *ahonk* – hörs långt.

Kanadensare i Sverige

Vi har flera införda djurarter som kommer från Nordamerika: kanadagås, bisam och mink. Särskilt mink är ett stort problem. Numera ser vi inte alls så positivt på att plantera in nya arter i landet.

Problem eller?

Kanadagåsen finns idag i hela landet. Många tycker den är för närgången och smutsar ner i parker och trädgårdar. Man var orolig för att kanadagåsen skulle konkurrera ut andra gäss. Men idag ökar alla stora gåsararter i antal.

Foto: Kenneth Johansson

Foto: Kenneth Johansson

Trana

Något tranpar brukar häcka i Gammelstadsviken. Tranor stannar också till här under flyttningen. På långt håll hör man deras trumpetande.

Framgångssaga

Under senare årtionden har tranorna ökat starkt i Sverige. Det beror bland annat på att vi skyddat tranornas flyttvägar och fredat deras rastplatser under flyttningen både vår och höst.

Tranans marker

Tranor häckar på myrar och andra våtmarker. Där hittar de läckra grodor, vattensorkar och till och med fågelungar som mat. När ungarna blivit större ger de sig ut på åkrarna för att äta korn och spillsäd. Under flyttningen stannar de också till i mängder på böndernas åkrar. Där kan de vara ett problem i jordbruket genom att beta av bondens grödor.

Långflygare

Tranorna flyttar på hösten ända ner till Medelhavsområdet och Afrika. De tar höjd i uppvindarna och seglar sen många kilometer på sina långa, breda vingar. Samma teknik som havsörnen använder sig av.

Grönbena

Drillsnäppa

Vadare

Några vadare häckar i Gammelstadsviken. Andra rastar här under flyttningen. Arter man oftast ser är drillsnäppa, grönbena, rödbena, enkelbeckasin och storspov.

Grönbena: Norrlandsmyrarnas vanligaste vadare både hörs och syns när den spelar i flykten: *jiff jiff jiff lulli-lulli-lulli-lull*. Om den oroas vid boet sätter den sig i en trädtopp och skriker *kick-kick-kick*.

Drillsnäppa: Några drillsnäppor kan häcka i sjön. De flyger drillande på kupade vingar tätt över vattenytan.

Rödbena: Rödbenan är en lite större vadare med röd näbb och röda ben. Finns den så hörs den - ljudligt flöjtande. När den flyger syns vingens vita bakkant.

Storspov: De storspovar man hör flöjta vid sjön håller mest till i närliggande odlingsmarker. Spoven vill ha öppna marker, där rävar har svårt att smyga sig in på boet.

Rödbena

Storspov

Foto: Peter Rolén

Enkelbeckasin

Enkelbeckasinen hörs där den finns. Ett tickande läte *tacky-tacky-tacky-tacky* avlöses av ett starkt bråkande.

Spelar med stjärten

Bråkandet framställer beckasinhannen när han från hög höjd kastar sig mot marken. Då vibrerar de yttersta stjärtpennorna så att det låter som en bråkande get. Förr kallades han för himlageten!

Trycker på myren

Om man närmar sig beckasinen gömmer den sig, osynlig bland växterna, och kan flyga upp just framför fötterna. Det är ett effektivt skydd mot rävar och andra rovdjur, som har svårt att hitta beckasinen för att döda den. Den brunspräckliga fjäderdräkten är också perfekt kamouflage.

Foto: Peter Lundgren

Sävsångare

Sävsångaren hörs mer än den syns. Mitt i djungeln av vass hör man en vacker sång, finurligt varierande med en blandning av krax och vackra flöjttoner.

Visslar i vassen

Där sitter den och visslar och komponerar. Letar du i kikaren kan du upptäcka den, sittande i toppen av ett vasstrå eller en buske. Den är brunspräcklig i samma färg som fjolårsvassen.

Vintern i Afrika

En sån här liten insektsätare har inte mycket att hämta i Sverige på vintern. Då har sävsångaren lämnat landet och flugit hela långa vägen till Afrika, söder om Sahara. Duktigt gjort av en 10 grams fågel!

Sävsparr

Sävsparrvens enkla, lite struttiga sång hör samman med stränderna och vasshavet. Den lilla sparrven sitter ofta i toppen av ett kaveldun, ett vasstrå eller en buske och sjunger ihärdigt.

Vackra fjädrar

Kommer man nära så upptäcker man dess enkla skönhet. De rostfärgade vingpennorna lyser i kontrast mot det vita halsbandet och det svarta huvudet.

Vaktar sitt revir

Som alla sjungande fåglar sjunger den inte för att glädja oss. Hannen visar bara vad som är hans revir. Han flyger kring och sjunger en stund här och en stund där. Bråkar med grannarna gör han bara om det verkligen krävs.

Bo på marken

Sävsparrven bygger sitt bo på marken. De fyra till sex ungarna matas av föräldrarna med insekter de fångat i våtmarken. Men på vintern äter sävsparrven frön. Då är den på resa långt söderut, långt borta från snö och is.

Skåda fåglar

Kika in i fåglarnas värld!

Från fågeltorn kan du kika in i fåglarnas värld utan att störa. Avstånden kan vara långa, så en tubkikare på ett stadigt stativ är bra att ha. För fåglarnas och de andra fågelskådarnas skull – var långsam – snabba rörelser skrämmer och får tornet och tubkikare att skaka. Och var lite tyst! Både Gammelstadsvikens fåglar och andra besökare hör bra.

Kryssa nya vänner

Med kikare i handen, fågelbok, penna och krysslista kan du lära känna fåglarna. Inte alltid lätt, men snart ser och hör du skillnaden mellan de olika arterna. En efter en kan du sen kryssa av dina nya vänner – dvärgmåås, grågås, brun kärrhök, havsörn och sävsparv.

Fågellivets årstider

Vårens väntrum

Vid islossningen i maj öppnar sig vattnet bit för bit – och sjöfåglarna kan landa. Många av dem är på väg längre mot norr, och rastar bara här för att sen dra vidare. Sångsvanar, knipor, storskrakar och änder stannar upp här för att hitta mat. Och havsörnen letar fisk som dött under vintern av syrebrist.

Häckande fåglar

När flyttarna dragit vidare stannar andra kvar. Många änder och flera par skäggdoppingar häckar i sjön tillsammans med några grågäss. Väntar man en stund ser man säkert också den bruna kärrhöken jaga över vassarna. Fiskgjusen kommer ofta till sjön för att fiska. Från sjöar i omgivningen kommer andhanar hit för att rugga, byta sin fjäderdräkt. De samlas i stora flockar ute på vattnet.

Höst – snart kommer vintern

Fågelkullar med nästan vuxna ungar simmar på vattenytan tillsammans med stora flockar av änder, gäss och svanar som samlats från när och fjärran. Nu är viken ett väntrum före den stora flytten mot söder, undan snö och isläggning.

Vintern

I sjöområdet händer inte mycket. Men i omgivande skogsmark och igenväxande odlingsmarker finns vinterns stannfåglar. Mesar, korsnäbbar, hackspettar, ugglor, järpe och orre är några av de arter som hörs och syns. Spår av älg, rådjur, räv, skogshare, ekorre och sorkar löper genom markerna.

Andra fågelställen

På kartan ser du några andra fina platser för fågelskådning i Luleå kommun. Bästa tiden är också angiven.

Fågelställen

Bodén

**Persöfjärden
(maj-juni)**

**Gammelstadsviken
(maj-sept)**

**Mjölkkuddstjärn
(maj-sept)**

**Alviks åkrar och Ersnäsfjärden
(april-maj)**

**Ormberget-Hertsölandet
(hela året)**

Kallax strandängar (maj)

**Sandön (Klubbviken)
(maj- juni)**

**Öar i Luleå skärgård,
till exempel Rödkallen
och Kluntarna.**

En ny väg fram till eldstad och fågeltorn gör det möjligt både att ta sig fram både med rullstol och barnvagn. Och nya skyltar berättar mer om vikens liv.

Naturskyddsföreningen
Luleå

Producerad av Samhällsutvecklingskontoret, Luleå kommun 2015
Framsidesbild: Kenneth Johansson.
Text och foto där inget annat anges: Thomas Öberg, Natur i Norr
Illustration: Malin Svedjeholm